

EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI AI OCUPĂRII FORȚEI DE MUNCĂ ÎN SFERA MICULUI ANTREPRENORIAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Anatolii ROJCO

*doctor, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova, or. Chișinău*

rojco@mail.ru

Svetlana IVANOV

*cerc. științific,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova, or. Chișinău*

svetlana.ivanov.2@mail.ru

Zoia STREMENOVSCAIA

*cerc. științific,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova, or. Chișinău*

zoia713@mail.ru

Abstract

The relevance of the topic lies on the fact that small entrepreneurs play an important role in the economic development of the Republic of Moldova. Meanwhile, the situation with employment in the area of small entrepreneurship in the Republic of Moldova has not received an adequate scientifically-proved assessment. That's why, the objective of the article lies in appraisal process of the number and of small entrepreneurs' number structure that represents both scientific and practical interest. In the research were used the following methods: monographic, analogues, comparisons, statistics, etc. As a research result, there was received an analysis of the number and structure of small entrepreneurs by criteria of: sex, place of residence, type of economic activity and location of work place.

Key words: *employed population, small entrepreneurs, own account workers, patrons, poverty level*

JEL Classification: I3, R2

Noțiuni de bază

Pentru a identifica micii antreprenori, în acest capitol se utilizează clasificarea populației ocupate după statutul său profesional. Principalele criterii, care determină statutul ocupării, sunt considerate gradul de risc profesional, comportament față de mijloacele de producție și posibilitatea de a lua decizii manageriale. Spre deosebire de salariați, care, având un contract de muncă scris sau oral, primesc o remunerare, al cărei mărime nu întotdeauna este legată direct de rezultatele activității întreprinderii, iar la îndeplinirea obligațiilor de serviciu activează în conformitate cu instrucțiunile proprietarului sau a reprezentantului lui, micii antreprenori pe deplin răspund de organizarea producerii și rezultatele economice ale activității sale și în mod independent iau toate deciziile-cheie de management. Mărimea venitului obținut este determinată direct de rezultatele economice ale activității lor.

În Republica Moldova, conform Clasificării Naționale referitoare la statutul profesional, armonizate cu International Classification by Status in Employment (ICSE-1993) **statutul profesional** se determină de poziția ocupată de persoană, în funcție de metoda obținerii venitului în procesul realizării activității economice. În conformitate cu statutul profesional se deosebesc: salariați (angajați), patroni (angajatori), lucrători pe cont propriu, lucrători familiari neremunerați, membri ai cooperativelor / 4, p.37-38/.

În studiul nostru, am acceptat condițional, că *lucrătorii pe cont propriu și patronii*, se atribuie la **micii antreprenori, care activează în sectorul IMM.**

Surse de informare

Principala sursă de date cu privire la micii antreprenori, ca parte a numărului total a populației ocupate, este o cercetare selectivă a gospodăriilor casnice pe problemele ocupării (așa numitul sondaj în baza anchetei forței de muncă). Această cercetare se efectuează de către Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova și cuprinde circa 12 mii gospodăriilor casnice trimestrial. Ea se efectuează începând din a.1998, iar începând din a.2006 se realizează în baza unei metodologii, care ține cont de ultimele recomandări ale BIM, standardele europene și Codul Muncii al Republicii Moldova.

Urmând recomandările ICSE-1993, în cercetarea noastră se utilizează intervalul de vârstă 15+, iar perioada temporală include aa.2015-2017. Excepția o constituie evoluția ratei de sărăcie a micilor antreprenori, datele privind acest indicator fiind limitate la perioada aa.2014-2016. În analiză se ține cont doar de ocuparea la principalul loc de muncă (în primul rând din cauza lipsei de date privind ocuparea secundară), ceea ce fără îndoială, reduce numărul total al acestei categorii de populație economic activă.

Caracteristicile micilor antreprenori

Dinamica numărului micilor antreprenori. În anul 2017, numărul micilor antreprenori a constituit 375 mii pers., ceea ce cu 19,7 mii pers. (sau cu 5,0%) mai puțin decât în a.2016 (Tabelul 1). Micșorarea numărului micilor antreprenori a avut loc pe fondul reducerii populației totale ocupate, numărul căreia a scăzut cu 1,0%. În a.2016, numărul micilor antreprenori constituia 394,7 mii pers., ceea ce cu 24,6 mii (sau cu 6,6%) mai mult decât în a.2015. În același timp, numărul total al populației ocupate a crescut doar cu 1,3%.

În a.2017, pe fondul reducerii numărului micilor antreprenori, dinamica în profil „urban-rural” a fost inegală. Numărul micilor antreprenori din oraș a scăzut mai semnificativ (cu 17,2%) decât în sate (cu 3,1%). De remarcat, că declinul numărului micilor antreprenori din mediul rural a avut loc cu o creștere a numărului de săteni ocupați (cu 2,4%). În a.2016 pe fondul creșterii numărului total al micilor antreprenori rata de creștere a numărului micilor antreprenori din mediul rural (5,7%) a fost de 1,8 ori mai mică decât rata de creștere a numărului acestora din mediul urban (10,4%).

În a.2017 în aspect gender numărul micilor antreprenori-bărbați și antreprenori-femei a scăzut. Numărul micilor antreprenori-femei a scăzut cu 8,0%, în timp ce numărul micilor antreprenori-bărbați – doar cu 4,7%. În a.2016, a avut loc o creștere a numărului micilor antreprenori-femei (cu 10,7%), în timp ce numărul de micii antreprenori-bărbați s-a majorat doar cu 4,1 %.

În aspect de vârstă cea mai favorabilă dinamică se formează pentru micii antreprenori de vârstă înaintată. În a.2017, o creștere a numărului micilor antreprenori s-a înregistrat doar în grupa de vârstă de 65+ ani (cu 3,6%). În celelalte grupe de vârstă a avut loc o scădere a numărului micilor antreprenori. Această reducere a fost deosebit de semnificativă pentru grupa

de vârstă 15-24 ani (cu 11,1%). Pentru anii 2015-2016 numărul micilor antreprenori în vârstă de 65+ ani a crescut cu 23,9%, iar în vârstă de 45-64 ani – cu 9,7%. A avut loc o reducere a numărului micilor antreprenori în grupa de vârstă 15-24 ani (cu 8,9%).

Tabelul 1. Dinamica numărului micilor antreprenori

Indicatorii	Populația ocupată, mii pers.						a. 2016 în % față de a.2015		a. 2017 în % față de a.2016	
	a.2015		a.2016		a.2017		total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori
	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori				
TOTAL	1203,6	370,1	1219,5	394,7	1207,5	375,0*	101,3	106,6	99,0	95,0
Sex	1203,6	370,1	1219,5	394,7	1207,5	370,8*				
Bărbați	599,7	226,2	605,6	235,4	609,2	224,3	101,0	104,1	100,6	95,3
Femei	603,9	143,9	613,9	159,3	598,3	146,5	101,7	110,7	97,4	92,0
Vârsta	1203,6	362,8*	1219,5	387,7*	1207,5	370,9*				
15-24 ani	93,6	23,7	84,9	21,6	79,8	19,2	90,7	91,1	94,0	88,9
25-44 ani	593,3	167,9	609,7	175,1	604,0	162,2	102,8	104,3	99,1	92,7
45-64 ani	479,9	149,0	481,6	163,5	477,6	161,0	100,3	109,7	99,1	98,5
65+	36,7	22,2	43,3	27,5	46,1	28,5	118,0	123,9	106,5	103,6
Mediu	1203,6	370,1	1219,5	394,7	1207,5	370,8*				
Urban	555,3	75,9	559,8	83,8	550,1	69,4	100,8	110,4	998,3	82,8
Rural	648,3	294,2	659,7	310,9	657,4	301,4	101,8	105,7	102,4	96,9
Nivel de instruire	1203,6	362,7*	1219,6*	387,8*	1207,4*	370,9*				
Superior	294,0	20,1	297,4	23,3	297,7	20,2	101,2	115,9	100,1	86,7
Mediu de specialitate	170,6	34,4	163,8	34,1	159,8	31,8	96,0	99,1	97,6	93,3
Secundar profesional	268,1	96,7	268,5	96,8	276,1	96,9	100,1	100,1	102,8	100,1
Liceal; mediu general	239,1	91,8	241,0	101,8	234,5	94,2	100,8	110,9	97,3	92,5
Gimnazial	224,8	115,6	242,1	127,7	234,1	124,5	107,7	110,5	96,7	97,5
Primar / fără școala primară	7,0	4,1	6,8	4,1	5,2	3,3	97,1	100,0	76,5	80,5

* Diferențele în numărul micilor antreprenori se datorează răspunsurilor incomplete ale respondenților la întrebările din unele secțiuni ale AFM
 Sursa: calculat conform [1, p.35-38; 2, p.35-38; 3, p.33-36].

Aspectul nivelul de instruire. În a.2017 a scăzut numărul micilor antreprenori cu niveluri diferite de instruire. Excepția au constituit micii antreprenori cu nivelul de instruire secundar profesional, numărul căroră a crescut ușor (cu 0,1%). Un factor pozitiv pentru întreaga piață a forței de muncă este creșterea populației ocupate cu nivelul superior de instruire.

Această tendință este caracteristică și pentru micii antreprenori. În a.a.2015-2016 numărul micilor antreprenori cu nivelul superior de instruire a crescut cu 33,9%. În același timp, s-a redus numărul micilor antreprenori cu studii medii de specialitate (cu 74,5%).

Repartizarea numărului micilor antreprenori. În anul 2017, ponderea micilor antreprenori a constituit 31,1%, micșorându-se comparativ cu a.2016 cu 1,3 p.p. (Tabelul 2). Această pondere a scăzut în mod semnificativ în orașe – cu 2,4 p.p., în timp ce în mediul rural – doar cu 1,3 p.p. Ca urmare, în a.2017 fiecare a opta persoană ocupată din oraș și fiecare a doua persoană ocupată din sat au fost micii antreprenori. În a.2016 creșterea numărului micilor antreprenori a determinat majorarea ponderii lor în numărul total al populației ocupate. Dacă în a.2015 ponderea micilor antreprenori în numărul populației ocupate a constituit 31,0%, atunci în a.2016 – 32,4%. Totodată ponderea micilor antreprenori în totalul populației ocupate în mediul rural în a.2015 a constituit 45,2%, iar în a.2016 – 47,1% (adică s-a majorat cu 1,9 p.p.). În localitățile urbane ponderea micilor antreprenori s-a majorat cu 2,1 p.p. Astfel, în a.2016 din totalul numărului populației ocupate în localitățile urbane, fiecare a șaptea persoană este mic antreprenor, în timp ce în localitățile rurale – practic fiecare a doua persoană.

În a.2017, a avut loc o prevalență a bărbaților în rândul micilor antreprenori (ponderea acestora a constituit 36,8%, față de 24,5% în rândul femeilor. Totodată, ponderea lor față de a.2016 a scăzut cu 2,1 p.p. (la femei – cu 1,4 p.p.). În a.2016 ponderea micilor antreprenori-bărbați în numărul bărbaților ocupați (38,9%), de asemenea a fost mai mare decât ponderea micilor antreprenori-femei în numărul femeilor ocupate (25,9%). Astfel, pentru anii 2015-2016 ponderea micilor antreprenori-femei s-a redus cu 1,0 p.p., în timp ce ponderea micilor antreprenori-bărbați a crescut cu 3,9 p.p.

În Republica Moldova, ponderea mai mare a micilor antreprenori-bărbați, decât cea a micilor antreprenori-femei, oferă motiv pentru a afirma, că pentru forța de muncă bărbătească antreprenoriatul mic este o sferă de aplicare a muncii mai importantă, decât pentru femei.

Cea mai mare pondere a micilor antreprenori în numărul total al persoanelor ocupate este caracteristică pentru grupa de vârstă 65+ ani (în a. 2017 – 61,8 %, în a.2016 – 63,5%), cea mai mică – în grupa de vârstă 15-24 ani (în a. 2017 – 24,1 %, în a.2016 – 25,4%). Aceasta ne permite să concluzionăm, că pentru persoanele în etate antreprenoriatul mic este cea

mai importantă formă de ocupare: fiecare 6 din 10 persoane în etate ocupate sunt micii antreprenori.

**Tabelul 2. Repartizarea numărului micilor antreprenori,
 în % față de «total»**

Indicatori	a.2015		a.2016		a.2017	
	Total populația ocupată	din care micii antreprenori	Total populația ocupată	din care micii antreprenori	Total populația ocupată	din care micii antreprenori
TOTAL	100,0	31,0	100,0	32,4	100,0	31,1
Sex						
Bărbați	100,0	35,0	100,0	38,9	100,0	36,8
Femei	100,0	26,9	100,0	25,9	100,0	24,5
Vârsta						
15-24 ani	100,0	20,5	100,0	25,4	100,0	24,1
25-44 ani	100,0	28,7	100,0	28,7	100,0	26,9
45-64 ani	100,0	31,5	100,0	33,9	100,0	33,7
65+	100,0	77,1	100,0	63,5	100,0	61,8
Mediu						
Urban	100,0	12,9	100,0	15,0	100,0	12,6
Rural	100,0	45,2	100,0	47,1	100,0	45,8
Nivel de instruire						
Superior	100,0	9,1	100,0	7,8	100,0	6,8
Mediu de specialitate	100,0	20,5	100,0	20,8	100,0	19,9
Secundar profesional	100,0	30,9	100,0	36,1	100,0	35,1
Liceal; mediu general	100,0	39,2	100,0	42,2	100,0	40,2
Gimnazial	100,0	52,1	100,0	52,7	100,0	53,2
Primar / fără școala primară	100,0	77,0	100,0	60,3	100,0	63,5

Sursa: calculat conform [1, p.35-38; 2, p.35-38; 3, p.33-36].

O altă particularitate importantă este faptul, că micii antreprenori predomină în rândul populației ocupate cu un nivel scăzut de instruire. În a.2017 în numărul populației ocupate cu nivelul primar de instruire, micii antreprenori au constituit 63,5%, în timp ce în numărul persoanelor ocupate cu nivelul superior de instruire – 6,8%. Aceasta permite de a concluziona, că cu cât mai mic este nivelul de instruire al populației ocupate, cu atât mai mare printre ei este ponderea micilor antreprenori.

Structura numărului micilor antreprenori. Numărul covârșitor al micilor antreprenori (în a.2017 – 81,3%) este concentrat în mediul rural

(Tabelul 3). În același timp, a crescut diferențierea structurală în profilul „urban-rural”. Comparativ cu a.2016, în a.2017 ponderea sătenilor în structura micilor antreprenori (81,3%) s-a majorat cu 2,5 p.p. și cu aceeași mărime s-a redus ponderea orășenilor.

Tabelul 3. Structura numărului micilor antreprenori, %

Indicatori	a.2015		a.2016		a.2017	
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori
Sex	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bărbați	49,8	61,1	49,7	59,6	50,5	60,5
Femei	50,2	38,9	50,3	40,4	49,5	39,5
Vârsta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-24 ani	7,8	6,5	7,0	5,6	6,6	5,2
25-44 ani	49,3	46,3	50,0	45,2	50,0	43,7
45-64 ani	39,9	41,1	39,5	42,2	39,5	43,4
65+	3,0	6,1	3,5	7,0	3,8	7,7
Mediu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Urban	46,1	20,5	45,9	21,2	45,6	18,7
Rural	53,9	79,5	54,1	78,8	54,4	81,3
Nivel de instruire	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Superior	24,4	5,5	24,4	6,0	24,7	5,4
Mediu de specialitate	14,2	9,5	13,4	8,8	13,2	8,6
Secundar profesional	22,3	26,6	22,0	25,0	22,9	26,1
Liceal; mediu general	19,9	25,3	19,8	26,2	19,4	25,4
Gimnazial	18,7	31,9	19,9	32,9	19,4	33,6
Primar / fără școala primară	0,6	1,1	0,5	1,1	0,4	0,9

Sursa: calculat conform [1, p.35-38; 2, p.35-38; 3, p.33-36].

În structura de gen a micilor antreprenori prioritatea o au bărbații – 60,5%, în timp ce femeile reprezintă 39,54%. În același timp, în anii 2016-2017, ponderea bărbaților în structura numărului micilor antreprenori a crescut cu 0,9 p.p. (respectiv, ponderea femeilor a scăzut cu 0,9 p.p.). Pentru perioada 2015-2016, dimpotrivă, în structura numărului micilor antreprenori ponderea bărbaților s-a micșorat cu 1,5 p.p. (și, corespunzător, ponderea femeilor a crescut cu 1,5 p.p.).

Pentru structura de vârstă a micilor antreprenori este caracteristică prevalența grupelor de vârstă de 25-44 ani și 45-64 ani. În a.2017, ponderea

grupeii de vârstă 25-44 ani a constituit 43,7%, micșorându-se în comparație cu 2016 cu 1,5 p.p. În structura de vârstă a micilor antreprenori, ponderea grupei de vârstă 45-64 ani a fost de 43,4% și a crescut față de anul 2016 cu 1,2 p.p. Ponderea micilor antreprenori în vârstă de peste 65+ ani în număr total al acestora a constituit 7,7% (creșterea cu 0,7 p.p. față de 2016), iar în vârsta de 15-24 ani – 5,2% (scădere cu 0,4 p.p).

În structura numărului micilor antreprenori prima poziție o dețin persoanele cu studii gimnaziale (în a.2017 – 33,6%, în a.2016 – 32,9%), adică fiecare al treilea mic antreprenor are studii gimnaziale. Pentru structura numărului populației ocupate este caracteristică o altă situație: persoanele cu studii gimnaziale în a.2017 au constituit 19,4% (în a.2016 – 19,9%) și au ocupat a treia sau a patra poziție. În rândul micilor antreprenori doar 5,4% au studii superioare, în timp ce în rândul populației totale ocupate astfel de persoane constituie 24,7%. Aceeași tendință este tipică pentru a.2016.

Activitatea economică a micilor antreprenori. Dinamica numărului micilor antreprenori pe tipuri de activități economice are un caracter neunivoc. În anul 2017, numărul micilor antreprenori s-a redus aproape în toate tipurile de activități (excepția constituie „alte activități”). Deosebit de mare a fost reducerea numărului micilor antreprenori în domeniul transporturilor și comunicațiilor – cu 36,2% (Tabelul 4). În perioada 2015-2016, pe fondul creșterii numărului total al micilor antreprenori, numărul lor în transporturi și comunicații a crescut cu 3,9%, în agricultură, economia vânatului și piscicultura – cu 7,7%, în comerțul cu ridicata și cu amănuntul – cu 18,5%, în alte activități – cu 26,0%. Reducerea numărului micilor antreprenori a avut loc în industrie (cu 11,4%) și în construcții (cu 13,1%).

În Republica Moldova, activitatea economică ale micilor antreprenori este predeterminată de acțiunea mai multor factori. În primul rând, prin faptul, că în economia țării un rol important (inclusiv după ponderea populației ocupate) aparține sectorului agricol. În al doilea rând, la răspândirea fenomenului micului antreprenor într-o mare măsură contribuie existența așa-numitor sectoare cu o valoare adăugată scăzută, care nu necesită investiții capitale inițiale mari și o forță de muncă înalt calificată. La aceste sectoare, fără îndoială, se referă și sectorul agricol.

Tabelul 4. Activitatea economică a micilor antreprenori

Tipurile	Populația ocupată, mii pers.	a. 2016 în	a. 2017 în
----------	------------------------------	------------	------------

activităţii economice	a.2015		a.2016		a.2017		% faţă de a.2015		% faţă de a.2016	
	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori
Total	1203,6	366,7	1219,5	394,7	1207,4	370,6	101,3	106,8	99,0	94,7
Agricultura, economia vânatului, piscicultura	381,9	273,5	410,9	294,6	390,5	282,6	107,6	107,7	95,0	95,9
Industria	148,3	4,4	148,1	3,9	144,4	0,0	99,9	88,6	97,5	0,0
Construcţii	65,4	37,4	60,9	32,5	56,6	31,0	93,1	86,9	92,9	95,4
Comerţ cu ridicata şi cu amănuntul; Hoteluri şi restaurante	189,6	34,1	199,6	40,4	208,8	37,6	105,3	118,5	104,6	0,0
Transporturi şi comunicaţii	76,3	7,7	76,2	8,0	72,9	5,1	99,9	103,9	95,7	63,8
Administraţie publică; Învăţământ; Sănătate şi asistenţă socială	235,8	0,0	223,5	0,0	233,8	0,0	94,8	0,0	104,6	0,0
Alte activităţi	106,4	9,6	100,3	12,1	100,4	14,3	94,3	126,0	100,1	118,2

Sursa: calculat conform [1, p.44-45; 2, p.44-45; 3, p.42-43].

Prin aceasta este determinat faptul, că cea mai mare pondere a micilor antreprenori în numărul total al ocupaţilor este caracteristic pentru agricultura, economia vânatului şi piscicultura. În a.2017 în total pe economia ţării, ponderea acestora în numărul total al populaţiei a constituit 30,7%, în timp ce în sectorul agricol – 72,4% (Tabelul 5). Al doilea loc după ponderea micilor antreprenori în numărul total al populaţiei ocupate au deţinut construcţiile – 54,7 %, al treilea – comerţul cu ridicata şi cu amănuntul, hoteluri şi restaurante – 18,0 %. Menţionăm, că pentru mai multe tipuri de activităţi are loc o creştere a ponderii micilor antreprenori în aspect temporal. Comparativ cu a.2016, în a.2017 ponderea lor în numărul total al populaţiei, în agricultură, economia vânatului şi piscicultura, precum şi în construcţii, s-a majorat cu 0,7 p.p.

În anul 2017, reducerea ponderii micilor antreprenori în numărul ocupaților a fost tipică pentru domeniul transporturilor și comunicațiilor: aceasta a scăzut cu 3,5 p.p., comparativ cu 2016. În a.2016 dinamica negativă în distribuirea micilor antreprenori pe tipuri de activitate economică a avut loc pentru „industrie”, „construcții” și „ comerțul cu ridicata și cu amănuntul”. Din numărul total al persoanelor ocupate în industrie, micii antreprenorii au înregistrat o scădere cu 0,4 p.p. față de 2015, în comerțul cu ridicata și cu amănuntul – 17,9% (scădere cu 0,1 p.p.), iar în construcții – 53,4% (scădere cu 3,8 p.p.).

Tabelul 5. Repartizarea numărului micilor antreprenori pe tipuri de activități economice, în % față de „total”

Tipurile activității economice	a.2015		a.2016		a.2017	
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori
Total	100,0	30,5	100,0	22,1	100,0	30,7
Agricultura, economia vânatului și piscicultura	100,0	71,6	100,0	71,7	100,0	72,4
Industrie	100,0	3,0	100,0	2,6	100,0	0,0
Construcții	100,0	57,2	100,0	53,4	100,0	54,7
Comerț cu ridicata și cu amănuntul, Hoteluri și restaurante	100,0	18,0	100,0	17,9	100,0	18,0
Transporturi și comunicații	100,0	10,1	100,0	10,5	100,0	7,0
Administrație publică; Învățământ; Sănătate și asistență socială	100,0	...	100,0	...	100,0	...
Alte activități	100,0	9,0	100,0	12,1	100,0	14,2

Sursa: calculat conform [1, p.44-45; 2, p.44-45; 3, p.42-43].

Particularitățile structurii populației ocupate (prima poziție pe care o ocupă agricultura, economia vânatului și piscicultura) și specificul repartizării micilor antreprenori pe tipuri de activități economice (micii antreprenori constituie majoritatea persoanelor ocupate în agricultură, economia vânatului și piscicultură) au determinat și structura numărului micilor antreprenori. În a.2017, 76,3%, sau mai mult de 3/4 din micii

antreprenori au fost concentrați în agricultură, economia vânatului și piscicultură (Tabelul 6). În 2016, ponderea acestora, de asemenea, a constituit o valoare semnificativă – 75,2% (în a.2015 – 74,6%).

În a.2017, 10,1% din numărul total al micilor antreprenori, deci fiecare al zecelea lucrător, efectuează o activitate economică în comerț, iar 8,4 %, adică fiecare al doisprezecelea – în construcții. În structura numărului micilor antreprenori s-a micșorat ponderea persoanelor, care își desfășoară activitatea economică în industrie, în sfera transporturilor și comunicații. Aceeași tendință este tipică pentru anii 2015-2016.

Tabelul 6. Structura numărului micilor antreprenori după tipul activității economice, %

Tipurile activității economice	a.2015		a.2016		a.2017	
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Agricultura, economia vânatului și piscicultura	31,7	74,6	33,7	75,2	32,3	76,3
Industrie	12,3	1,2	12,1	1,0	12,0	...
Construcții	5,4	10,2	5,0	8,3	4,7	8,4
Comerț cu ridicata și cu amănuntul, Hoteluri și restaurante	15,8	9,3	16,4	10,3	17,3	10,1
Transporturi și comunicații	6,3	2,1	6,2	2,0	6,0	1,4
Administrație publică; Învățământ; Sănătate și asistența socială	19,6	...	18,3	...	19,4	...
Alte activități	8,8	2,6	8,2	3,1	8,3	3,9

Sursa: calculat conform [1, p.44-45; 2, p.44-45; 3, p.42-43].

Amplasarea locului de muncă al micilor antreprenori. Trăsăturile specifice ale micilor antreprenori ai Republicii Moldova se reflectată și asupra amplasării locului lor de muncă. În anul 2017, numărul micilor antreprenori în majoritatea locurilor de muncă a scăzut. Aceasta s-a reflectat prin faptul că, în comparație cu anul 2016, locurile de muncă ale micilor antreprenori au scăzut la întreprinderi, uzine și fabrici cu 16,1%, pe piața în

aer liber – cu 7,0%, în locuința clientului/patronului – cu 5,0%, la fermă și teren agricol – cu 4,1% (Tabelul 7). S-a înregistrat o scădere deosebit de mare a numărului micilor antreprenori fără un loc stabil de lucru – cu 26,7%. În același timp, numărul micilor antreprenori, locul de muncă al cărora a fost locuință proprie, a crescut cu 12,7%. În a.2016 pe fondul sporirii numărului micilor antreprenori a avut loc și o creștere a numărului lor la majoritatea locurilor de muncă. A crescut semnificativ numărul micilor antreprenori, locul de muncă al cărora a fost locuința proprie (cu 22,4%), piața în aer liber (cu 27,3%), ferma și teren agricol (cu 7,6 %) și persoanelor fără un loc stabil (cu 12,9 %). În același timp, reducerea a afectat numărul micilor antreprenori, ale căror locuri de muncă au fost localizate în locuința clientului/patronului (cu 3,4%), la întreprinderi, uzine, fabrici (cu 3,1%).

Tabelul 7. Amplasarea locului de muncă al micilor antreprenori

Amplasarea locului de muncă	Populația ocupată, mii pers.						a. 2016 în % față de a.2015		a. 2017 în % față de a.2016	
	a.2015		a.2016		a.2017		total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori
	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori	total	din care mici antreprenori				
Total	1203,6	367,4	1219,5	391,5	1207,3	374,3	101,3	106,6	99,0	95,6
Locuința proprie	7,0	5,8	8,3	7,1	10,5	8,0	118,6	122,4	126,5	112,7
Locuința clientului/ patronului	45,4	39,1	39,9	33,9	37,0	32,2	87,9	86,7	92,7	95,0
Întreprindere, uzină, fabrică, etc.	673,4	16,0	649,9	15,5	656,3	13,0	96,5	96,9	101,0	83,9
Ferma și teren agricol	367,1	273,8	396,3	294,7	373,2	282,5	107,9	107,6	94,2	95,9
Șantierul de construcții	9,7	0,0	12,1	0,0	12,8	3,2	124,7	-	105,8	-
Piața în aer liber sau taraba în stradă	29,9	23,4	35,8	29,8	33,7	27,7	119,7	127,3	94,1	93,0
Fără un loc stabil	70,6	9,3	77,2	10,5	83,8	7,7	109,3	112,9	108,5	73,3

Sursa: calculat conform [1, p.119-120; 2, p.122-123; 3, p.118-119].

Repartizarea numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă. Micii antreprenori ocupă un loc dominant printre populația ocupată, locul de muncă al căruia este locuința clientului/patronului și locuința proprie. În a.2017 din numărul total de ocupați, locul de muncă al cărora este locuința clientului/patronului, 87,0% le constituie micii antreprenori (în a.2016 acestea au reprezentat 85,0%, în a.2015 – 86,1%) – Tabelul 8. Semnificativă este ponderea micilor antreprenori în rândul persoanelor ocupate, locul de muncă ale cărora este locuința proprie (în a.2017 – 76,2 %, în a.2016 – 85,5%, în a.2015 – 85,9%), ferma sau terenul agricol (în a.2017 – 75,7%, în a.2016 – 74,4%, în a.2015 – 74,6%), piața în aer liber (în a.2017 – 82,2%, în a.2016 – 83,2%, în a.2015 – 78,3%). În același timp, ponderea micilor antreprenori la întreprinderi, uzine, fabrici, etc. în a.2017a constituit doar 2,0% (în a.2016 și a.2015 – 2,4%).

Tabelul 8. Repartizarea numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă, în % față de „total”

Amplasarea locului de muncă	a.2015		a.2016		a.2017	
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori
Total	100,0	30,7	100,0	32,4	100,0	31,0
Locuința proprie	100,0	82,9	100,0	85,5	100,0	76,2
Locuința clientului/patronului	100,0	86,1	100,0	85,0	100,0	87,0
Întreprindere, uzină, fabrică, etc.	100,0	2,4	100,0	2,4	100,0	2,0
Ferma și teren agricol	100,0	74,6	100,0	74,4	100,0	75,7
Șantierul de construcții	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	25,0
Piața în aer liber sau taraba în stradă	100,0	78,3	100,0	83,2	100,0	82,2
Fără un loc stabil	100,0	13,2	100,0	13,6	100,0	9,2

Sursa: calculat conform [1, p.119-120; 2, p.122-123; 3, p.118-119].

Structura numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă. În numărul total al micilor antreprenori predomină persoanele ale căror locul de muncă a fost ferma sau terenul agricol (în a.2017 – 75,5%, în a.2016 – 75,3%, în a.2015 – 74,5%) – Tabelul 9. S-a majorat ponderea persoanelor, ale căror locul de muncă este locuințe proprie (în a.2017 – 2,1%, în a.2016 – 1,8%, în a.2015 – 1,6%). În a.2017, ponderea micilor antreprenori, a căror loc de muncă a fost șantierul de construcții, a fost de 0,9%. În a.2016 și a.2015, nici un loc de muncă pe șantierele de construcții n-a fost ocupat de micii antreprenori.

Tabelul 9. Structura numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă, %

Amplasarea locului de muncă	a.2015		a.2016		a.2017	
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori	Total populația ocupată	din care mici antreprenori
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Locuința proprie	0,6	1,6	0,7	1,8	0,9	2,1
Locuința clientului/ patronului	3,8	10,6	3,3	8,7	3,1	8,6
Întreprindere, uzină, fabrică, etc.	55,9	4,3	53,3	4,0	54,4	3,5
Ferma și teren agricol	30,5	74,5	32,5	75,3	30,9	75,5
Șantierul de construcții	0,8	0,0	1,0	0,0	1,1	0,9
Piața în aer liber sau taraba în stradă	2,5	6,4	2,9	7,6	2,8	7,4
Fără un loc stabil	5,9	2,5	6,3	2,7	6,9	2,1

Sursa: calculat conform [1, p.119-120; 2, p.122-123; 3, p.118-119].

Există și alte modificări structurale. Astfel, în a.2017, în comparație cu a.2016, a scăzut ponderea locuințelor clientului/patronului (cu 0,1 p.p.), piețelor în aer liber (cu 0,2 p.p.), întreprinderilor, uzinelor, fabricilor (cu 0,5 p.p.), fără un loc stabil (cu 0,6 p.p.). În a.2016, în comparație cu a.2015, s-a micșorat ponderea locuințelor clientului/patronului (cu 1,9 p.p.) și întreprinderilor, uzinelor și fabricilor (cu 0,3 p.p.). În același timp, a crescut

ponderea locuințelor proprii (cu 0,2 p.p.), fermelor sau terenurilor agricole (cu 0,8 p.p.), piețelor în aer liber (cu 1,2 p.p.), fără un loc stabil (cu 0,2 p.p.).

Rata sărăciei micilor antreprenori. În a.2016, rata sărăciei a membrilor gospodăriilor casnice, capii căroră au fost lucrători pe cont propriu în sectorul agricol, a constituit 44,1%, deci fiecare patru din 10 membri ale acestor gospodării casnice sunt persoane sărace (Tabelul 10). Sărăcia în astfel de gospodării casnice este de 1,7 ori mai mare decât mărimea medie pe toate gospodăriile casnice. În același timp, în aspectul temporal raportul dintre rata de sărăcie a micilor antreprenori și rata medie a sărăciei s-a înrăutățit (în a.2014 rata de sărăcie a gospodăriilor casnice, capii căroră au fost lucrători pe cont propriu în sectorul agricol, a depășit media pentru toate gospodăriile casnice de 1,6 ori). Vulnerabilitatea gospodăriilor casnice, conduse de lucrătorii pe cont propriu în sectorul agricol, este și mai mare decât cea a gospodăriilor casnice ai căror capi sunt pensionarii (rata sărăciei în acestea este de 1,3 ori mai mare, decât în gospodăriile casnice cu pensionari). Doar în gospodăriile casnice, capii căroră sunt salariați în sectorul agricol, situația este mai dificilă: în a.2016 rata sărăciei în acestea a atins 47,8%, ceea ce este de 1,08 ori mai mult decât în gospodăriile casnice cu capii auto-ocupați (motivul – mărimea cea mai mică a salariului dintre tipurile activității economice este în agricultură).

Tabelul 10. Evoluția ratei de sărăcie în funcție de statutul socio-economic al capilor gospodăriilor casnice,%

	2014	2015	2016
Salariați în sectorul agricol	51,9	48,8	47,8
Salariați în sectorul non-agricol	19,2	15,0	14,3
Lucrători pe cont propriu în sectorul agricol	45,7	43,4	44,1
Pensionari	37,6	31,5	33,6
Total	28,4	25,2	25,6

Sursa: BNS, calculat conform datelor CBGC

Rezultatele principale

În definiția micilor antreprenori, adoptată în paragraful dat, se încadrează 2 categorii de persoane: *lucrătorii pe cont propriu și patronii*.

În totalitate ele includ cea mai mare parte din populația care lucrează: țărani, lucrători pe terenurile de pe lângă casă; „celnoki”, mici comercianți; avocați privați, repetitori; alți antreprenori.

Evaluarea numărului și evoluției micilor antreprenori arată următoarele:

- perioada 2015-2017 se caracterizează prin dinamica multidirecțională a numărului micilor antreprenori. În a.2017, numărul acestora a scăzut, în timp ce în 2015-2016 a existat o creștere a numărului micilor antreprenori. Aceeași tendință a avut loc și în ceea ce privește numărul populației ocupate în ansamblu;
- tendința de creștere a numărului micilor antreprenori în a.2016, iar apoi declinul în a.2017 a fost tipică atât pentru oraș, cât și pentru sat. Totodată, în a.2017, scăderea numărului micilor antreprenori din oraș a fost mai semnificativă decât în sate;
- în a.2017 numărul micilor antreprenori-femei a scăzut într-o măsură mai mare decât numărul micilor antreprenori-bărbați;
- dinamica cea mai favorabilă s-a înregistrat pentru micii antreprenorii din grupa de vârstă de 65+ ani (numărul acestora a crescut cu 23,8%), iar cea mai puțin favorabilă – pentru grupa de vârstă 15-24 ani;
- în a.2017, s-a înregistrat o scădere a numărului micilor antreprenori cu niveluri diferite de instruire (cu excepția persoanelor cu studii secundare profesionale), în timp ce în 2015-2016 a avut loc o creștere semnificativă a numărului micilor antreprenori cu studii superioare.

Repartizarea numărului micilor antreprenori atestă că:

- ponderea micilor antreprenori în numărul populației ocupate sătești este semnificativ mai mare, decât printre populația ocupată urbană;
- pentru forța de muncă a bărbaților micul antreprenoriat este o sferă mult mai importantă de aplicare a muncii, decât pentru femei;
- micii antreprenori predomină printre persoanele ocupate cu vârsta 65+ ani;
- cu cât mai mic este nivelul de instruire al populației ocupate, cu atât mai mare este ponderea printre micii antreprenori.

Structura numărului micilor antreprenori reflectă următoarele:

- majoritatea covârșitoare a micilor antreprenori sunt concentrați în localitățile rurale;
- în structura de gen a micilor antreprenori prevalează bărbații;
- persoanele în vârstă de 25-44 ani și 45-64 ani predomină în structura de vârstă a micilor antreprenori: 4 din 10 mici antreprenori au vârstă de 25-44 ani, și 4 din 10 mici antreprenori au vârstă de 45- 64 ani;

- în structura de instruire a micilor antreprenori predomină persoanele cu nivelul de instruire gimnazial.

Activitatea economică a micilor antreprenori își găsește reflectare în următoarele:

- mai mult de 3/4 din micii antreprenori sunt concentrați în sfera de agricultură, economia vânatului și piscicultură;
- fiecare al zecelea mic antreprenor își desfășoară activitatea economică în domeniul serviciilor (comerțul cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante), iar fiecare al doisprezecelea – în construcții;
- în structura numărului total al micilor antreprenori este extrem de scăzută ponderea persoanelor ocupate în sfera transporturilor și comunicațiilor, iar în sistemele: administrația publică, învățământ, protecția sănătății, și asistența socială ei lipsesc complet.

Amplasarea locului de muncă a micilor antreprenori se caracterizează prin următoarele:

- în a.2017 pe fondul scăderii numărului micilor antreprenori s-a micșorat semnificativ numărul micilor antreprenori, locul de muncă al cărora este întreprindere, uzină, fabrică, etc.;
- în structura numărului total al micilor antreprenori prevalează persoane, locurile de muncă ale cărora sunt ferma sau terenul agricol, iar cea mai mică pondere o ocupă persoanele, locul de muncă al cărora este șantierul de construcții.

Rata sărăciei micilor antreprenori:

- în 2016 rata sărăciei membrilor gospodăriei casnice, capii cărora sunt lucrători pe cont propriu în sectorul agricol a constituit 44,6%, deci fiecare patru din zece membri acestor gospodării casnice sunt persoane sărace. Rata sărăciei în astfel de gospodării casnice este de 1,7 ori mai mare decât media pe toate gospodăriile casnice. Vulnerabilitatea gospodăriilor casnice conduse de lucrători pe cont propriu în sectorul agricol, este și mai mare, decât în gospodăriile casnice, în fruntea cărora se află pensionarii.
- riscul înalt de sărăcie în rândul celor care lucrează pe cont propriu arată rentabilitatea joasă a acestui tip de activitate a populației Republicii Moldova.

Bibliografie selectivă

- [1]. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. Forța de Muncă în Republica Moldova. Ocupare și Șomaj, 2016 = Labour force in the Republic of Moldova. Employment and Unemployment, 2016. Chișinău: Statistica, 2016. 164 p. [Accesat 10.10.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/AFM_2016_rom.pdf
- [2]. BIROUL NATIONAL DE STATISTICA AL REPUBLICII MOLDOVA. Forța de Muncă în Republica Moldova. Ocupare și Șomaj, 2017 = Labour Force in the Republic of Moldova. Employment and Unemployment, 2017. Chișinău, 2017. 165 p. [Accesat 10.10.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Forta_de_munca/AFM_rom_2017.pdf
- [3]. BIROUL NATIONAL DE STATISTICA AL REPUBLICII MOLDOVA. Forța de Muncă în Republica Moldova. Ocupare și Șomaj, 2018 = Labour Force in the Republic of Moldova. Employment and Unemployment, 2018. Chișinău, 2018. 161 p. [Accesat 10.10.2018]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Forta_de_munca/AFM_2018_rom.pdf
- [4]. RAPORT ȘTIINȚIFIC. „Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea condițiilor pentru dezvoltarea întreprinderilor familiale” (2015-2018). Conducător de proiect: Aculai Elena, dr.hab.,conf. cerc. Chișinău, 2015. 252 p. INCE - 2015.